

ДИНАМІКА ОСОБОВОГО ЖІНОЧОГО ІМЕННИКА м. РОЗДІЛЬНА: СПАД І ПІДНЕСЕННЯ

Чи не найбільш відповідальним після хрещення вважається звичай ім'янаречення. Багато народів світу вірили в магічну силу імені, його нерозривний зв'язок з людиною, яку воно називає. Вважалося, що вдало обране ім'я має сприяти щастю та добробуту немовляти, саме воно визначатиме його долю.

«Імена людей - частина історії народів. У них відображаються побут, вірування, сподівання, фантазія і художня творчість народів, їх історичні контакти» [3, с. 3].

До найактуальніших проблем українського мовознавства належить всебічне вивчення антропонімії, зокрема збір конкретного антропонімного матеріалу.

Хоч систематизоване наукове вивчення східнослов'янської антропонімії розпочалося порівняно недавно - в останні десятиліття - антропоніміка переживає нині період бурхливого розвитку. У галузь вивчення особових імен серйозний внесок зробили праці В. А. Никонова, В. Д. Бондалетова, О. В. Суперанської, Н. В. По-дольської, С. І. Зініна, В. К. Чичагова, Л. М. Щетиніна, В. А. Івашка та ін.

За порівняно короткий період досягла значних успіхів українська антропоніміка. Активно і плідно вивчається клас особових імен, зокрема такими мовознавцями, як С. П. Бевзенко, П. П. Чучка, М. Л. Худаш, Л. Л. Гумецька, В. О. Горпинич, Ю. О. Карпенко, І. Д. Сухомлин, Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська, М. О. Демчук, Г. П. Півторак, Л. Т. Масенко, А. П. Коваль, О. Є. Медведева, С. П. Павелко та ін.

Метою роботи є простежити динаміку особових жіночих імен жителів м. Роздільна Одеської області, процес розвитку певних імен, або їх занепад (одиничне використання, або повне зникнення імен з ужитку), вказати напрямки змін складу жіночого іменника щодо його розширення, або звуження, спробувати встановити критерії, за якими обирається наймення для ім'янаречення.

Нами було зібрано і проаналізовано дані жіночого іменника м. Роздільна за 50 років (з 1961 р. по 2010 р.). Джерелом фактичного матеріалу слугували книги актів запису про народження районного відділу РАГС з 1961 р.

Наші матеріали розподілені на групи (за віковими зрізами): 1. 1961-1970 роки; 2. 1971-1980 роки; 3. 1981-1990 роки; 4. 1991-2000 роки; 5. 2001-2010 роки.

Для вивчення жіночого іменника ми розподілили антропоніми на розряди за методикою В. Д. Бондалетова [1, с. 80]. У нашій системі імен виділяються чотири групи: найуживаніші імена (перша десятка); популярні імена - імена, які вживаються часто. Ім'я зараховується до цієї групи, якщо воно має не менше 10 носіїв; рідкісні імена - імена, що зустрічаються рідко. Ім'я зараховується до цієї групи, коли воно має не більше 9 і не менше 2 носіїв; одиничні імена - імена, що зустрілись 1 раз на будь-якому зрізі.

Станція Роздільна - один з найбільших і найважливіших у стратегічному плані залізничних вузлів України - економічний інтерес держави, як один з найпотужніших транспортних коридорів до країн Європи.

Географічне розташування району - північно-західніше міста Одеси. Він межує з Великомихайлівським, Іванівським, Біляївським районами, на заході з Молдовою. Сусідство з іншою державою визначило статус Роздільнянського району як прикордонного. Його перетинають залізниця Одеса - Київ, автотраси Одеса - Київ, Одеса - Кишинів і шляхи місцевого сполучення.

До середини 90-х років XIX ст. Роздільна представляла собою невелике селище, що складалося з 20 дворів. Населення селища становило 179 осіб.

Протягом наступного десятиліття кількість населення збільшувалася та вже на весну 1905 р. нараховувалось 1174 особи, а у 1916 р. - 1774 особи.

За період з **1961-1970** рр. зустрівлось 64 імені (34% від загальної кількості зафіксованих імен), якими було названо 808 разів. Перше місце в **десятці лідерів** даного десятиріччя займає ім'я **Олена** (від гр. hele - «сонячне світло», або helene - «смолоскип») [2, с. 169], яке зустрілося 116 разів. Також до першої десятки увійшли такі імена, як **Наталія** (82), **Тетяна** (77), **Світлана** (70), **Лариса** (47), **Людмила** (45), **Ірина** (45), **Ольга** (43), **Інна** (30) та ім'я грецького походження **Оксана** (30). Дані імена були надані дітям, народженим у цей період 585 разів (72%), тобто це найчисленніша група імен. **Група популярних** імен цього періоду нараховує лише 5 імен, які були зафіксовані 93 рази (11%). Це імена: **Галина** (27), **Валентина** (25), **Любов** (11), **Алла** (18) та **Анжела** (12). **Рідкісними** у цей період стали такі імена: **Віра** (7), імена латинського походження **Маргарита** (3) - від margarita - «перлина» [2, с. 157] та **Марина** (4) - від marina - «морська» [2, с. 157], **Майя** (4), **Елла** (2), **Ганна** (8), новоутворене ім'я **Лілія** (4), **Надія** (8), **Євгенія** (2), **Іраїда** (9), **Марія** (5), **Вікторія** (8), **Лідія** (3), **Катерина** (4), **Раїса** (5), **Жанна** (7), **Антоніна** (5), **Альона** (2), **Наталя** (9), **Неля** (2), **Юлія** (2), **Валерія** (2), **Анжеліка**

(8) , грузинське ім'я **Ніна** (3) та давньоєврейське **Тамара** (4). Ця група імен нараховує 25 антропоніміє, якими було названо 116 разів (14% від загальної кількості ім'явжитків). **Категорія одиничних імен** даного десятиріччя включає 24 оніми (3%): **Таїса**, **Жанетта**, **Ярослава**, ім'я **Меланія** (гр. melaina - «чорна, темна») [2, с. 162], **Римма**, **Ельвіра**, **Луїза**, **Еріка**, **Лія** - скорочений варіант імені Лілія [2, с. 153], **Зінаїда**, **Діна**, **Таїсія**, **Руслана**, ім'я грецького походження **Вероніка** (буквально: «та, що приносить перемогу») [2, с. 124], **Ліна**, **Нінель** - ім'я, утворене від зворотнього прочитання прізвища Ленін [2, с.167], **Діана**, **Інеса**, **Ельза**, ім'я **Гіта**, що в різних мовах має різну етимологію, **Владеліна**, **Лада**, **Ліана**, **Наташа**.

На період з **1971 по 1980** роки припадає 74 різних імен (47%). У сумі вони були названі 1306 разів. Імена **групи найпопулярніших** імен були використані 926 разів (71%). Збільшило свою популярність та піднялося на перше місце ім'я **Наталія** (149 використань). Поповнило групу лише ім'я **Наталя** (57), що перейшло із розряду рідкісних. До **розряду популярних** потрапили 12 імен, які були названі 244 рази (19%). Серед них є лише одне ім'я, що послабило свої позиції і перешло в дану категорію із десятки найуживаніших імен - це ім'я **Лариса**, яке було використано 27 разів. Інші імена або просто залишилися в цій же групі (такі імена, як **Галина**, **Валентина**, **Алла**, **Анжела**), або ж, навпаки, посилили свою популярність: із розряду рідкісних імен перейшли імена **Ганна** (41), **Надія** (13),

Вікторія (30), **Катерина** (16), **Марина** (20), **Альона** (11) та **Юлія** (15). Група рідкісних найменувань складається із 29 імен, які були використані 113 разів (8%). Раніше не зафіксованими серед них є імена: **Ілона** (5), **Інга** (2), ім'я латинського походження **Нонна** (2), **Яна** (6), **Поліна** (2), **Альбіна** (2) - жін. до Альбін (лат. albus - «білий») [2, с. 118], ім'я **Віта** (2), **Олеся** (2), ім'я грецького походження **Христина** (2) та ім'я **Мальвіна** (2). Також до цього розряду долучаються імена, які перейшли у дану групу із рангу одиничних: **Луїза** (2), **Вероніка** (3), **Ліна** (2), **Таїсія** (2), **Руслана** (6) та із рангу популярних імен: **Любов** (8). Категорія одиничних імен в цей період нараховує 23 імені (2%). 70% імен - це нові, раніше не використовувані імена: **Рената**, **Карина**, **Сніжана**, **Аліса**, **Тереза**, **Неоніла**, новоутворене ім'я **Октябрина**, **Мар'яна**, **Єлизавета**, **Олександра**, **Дана**, **Алевтина**, **Варвара** (гр. barbaros - «чужоземець») [2, с. 124], **Дар'я**, **Альонка** (побутовий варіант рос. імені Альона), **Лейлана**. Інші імена, що збереглися з минулого періоду: **Таїса**, **Жанетта**, **Римма**, **Зінаїда**, **Діана** та імена **Євгенія** та **Майя**, що перейшли до одиничних із розряду рідкісних.

Іменник **1981-1990 рр.** складається з 90 онімів (47%), які були використані 1585 разів. З третього місця на перше у категорії найуживаніших імен піднялося ім'я **Тетяна**, що було використано в цьому періоді 133 рази. Друге та третє місця займають антропоніми **Ірина** та **Олена**. Інші імена даного розряду: ім'я **Ольга** (115), імена, що, підвищивши свою вживаність, перейшли із групи популярних імен **Юлія** (92), **Катерина** (75), **Ганна** (72), а також імена **Наталя** (69), **Світлана** (65) та ім'я **Наталія** (62), що з першого місця змістилось на десяте. У загальній кількості імена першої десятки були зафіксовані 930 разів (59%). У розряді популярних антропонімів - 18 імен, що згадувались 488 разів (5%). До цієї групи потрапили оніми, що зменшили свою популярність - імена **Людмила** (48), **Інна** (35) та **Оксана** (40). З категорії рідкісних імен сюди перейшли імена **Марія** (18), **Лілія** (15), **Антоніна** (11), **Яна** (16), **Олеся** (14) та **Христина** (12), а з категорії одиничних імен - ім'я **Дар'я** (11). І лише одне раніше не зафіксоване ім'я поповнило дану категорію - це ім'я **Анастасія** (32) - жін. до чол. Анастас, що має грецьке походження (гр. anastasis - «воскресіння») [2, с.119]. До категорії рідкісних імен увійшло 32 одиниці, використані 137 разів (8%). На 40% склад цього розряду збігається з цією самою групою попереднього періоду. Інші 60% складають: імена, які в минулому належали до популярних імен, - **Галина** (6), **Анжела** (3); імена, що перейшли із групи одиничних імен - **Євгенія** (5), **Майя** (3), **Зінаїда** (3), **Діана** (5), **Карина** (4), **Мар'яна** (2), **Єлизавета** (4), **Олександра** (9) ; раніше не зафіксовані імена - **Ксенія** (6) - різновид імені Оксана [2, с. 150], **Алеся** (4) - фонетичний варіант імені Олеся, **Ангеліна** (2) - від гр. angelos - «вісник» [2, с. 120], **Маріанна** (2), **Янна** (2), ім'я грецького походження **Зоя** (2), що перекладається як «життя» (гр. zoe) [2, с. 142], **Аліна** (4); та імена, що знов повернулися до ужитку - **Ярослава** (2) і **Ліана** (3). Цей віковий зріз нараховує 30 одиничних найменувань, що складають 2% від загальної кількості імен. Це імена **Римма**, **Рената**, **Іраїда**, **Ліна**, **Альбіна** (останні три імені перейшли із категорії рідкісних імен). Абсолютно новими іменами, що фіксувались лише один

раз є **Юліана, Сабіна, Аксана, Еліна, Юнна, Васіліса, Заріна, Злата, Аделіна, Яніна, Дарія, Сюзанна, Ольга, ім'я Аза**, поширенню якому в Україні сприяла п'єса М. Старицького «Циганка Аза» [2, с. 117], **Евеліна, Уляна, Ріта**, арабське ім'я **Забія, Маріне, Серафима, Клавдія, Леся** - скорочений варіант від ряду імен (Лариса, Олександра та ін.), який все частіше фіксують як документальне ім'я на честь української поетеси Лесі Українки [2, с. 152], **Юнона, Соломія** та ім'я **Зо- ння** (етимологію встановити важко, але можна припустити походження від імені Зіновія).

У період з **1991 по 2000 рр.** було зафіксовано 92 імені, використаних 1003 рази. У розряді **найпопулярніших** імена були зафіксовані 549 разів (55%). Очолює частотну десятку ім'я **Анастасія** (86), що перейшло в дану групу із розряду популярних імен. Склад цієї десятки на 70% збігається з попереднім. Долучаються такі імена, як **Вікторія** (63), що раніше належало до групи популярних імен, та взагалі раніше не зафіксоване ім'я **Анна** (49), яке є фонетичним різновидом імені Ганна. До **категорії популярних імен** увійшло 18 одиниць, використаних 287 разів (28%). До цієї групи увійшли такі імена: **Людмила** (13), **Інна** (10), **Марія** (15), **Марина** (19), **Оксана** (10), **Альона** (19), **Яна** (19), **Дар'я** (30); імена **Наталія** (15), **Світлана** (20) та **Наталя** (13), які перейшли у розряд популярних із першої десятки; імена **Діана** (14), **Валерія** (18), **Єлизавета** (12), **Олександра** (12), **Ксенія** (15) та **Аліна** (20), що підвищили свою популярність і перейшли у це угруповання із розряду рідкісних імен; та лише одне, раніше не зафіксоване ім'я **Крістіна** (13), яке є фонетичним варіантом імені Христина. У **розряді рідкісних антропонаімів** - 35 імен, що згадувались 138 разів (14%). Крім раніше зафіксованих імен, декілька нових поповнили дану категорію на цьому зрізі: це ім'я **Владислава** (5), **Віталія** (2), **Каріне** (2), ім'я слов'янського походження **Влада** (3), ім'я **Софія** (3), що з грецької перекладається як «мудрість» (гр. sophia) [2, с. 181], **Каріна** (3) та ім'я **Богдана** (2). На 86% оновився склад одиничних імен, що в сукупності нараховують 29 найменувань (1%). Це такі імена: **Юліана, Маріне, Дарія, Еліна**, імена **Ліана, Зінаїда, Ярослава**, які перейшли в цю групу із розряду рідкісних імен, ім'я **Антоніна**, що раніше фіксувалося у категорії популярних імен, антропонаїми **Ельвіра, Еріка, Інеса, Неля, Дана, Лада** які не вживалися в попередньому віковому періоді, але знов повернулися до ужитку. Та зовсім новими іменами в цьому розряді є **Еліза, Аріна** (ім'я стало популярним завдяки няні О. С. Пушкіна Арині Родіонівні), **Сандра, Глорія, Кристина, Данієлла**, грузинське ім'я **Паата, Альвіна, Авіель, Віліна** - новоутворене скорочення від *Володимир Ілліч Ленін* [2, с.118], **Хайме, Лоліта** (певно, що популярності набуло завдяки роману В. Набокова «Лоліта»), **Сабріна, Мекеле** та ім'я **Анхела**.

Останній період (**2001-2010**) відзначився найбільшою кількістю зафіксованих імен - 127, що в сумі були використані 1036 разів. З них **перша десятка** складає 46% (478 використань). Ім'я **Анастасія** (31) не залишило лідерських позицій десятки найпопулярніших імен. 50% її складають імена, зафіксовані у минулому періоді. А імена **Валерія** (48), **Дар'я** (45), **Олександра** (38), **Єлизавета** (36) та **Діана** (32) замінили собою такі, раніше найпопулярніші імена, як Олена, Тетяна, Ольга, Ірина та Ганна. Імена **розряду популярних імен** або були збережені, або пере

йшли із інших груп. Із першої десятки такі імена стали популярними: **Олена** (28), **Тетяна** (29), **Ольга** (20), **Ірина** (23). Із розряду рідкісних набули популярності такі імена, як **Маргарита** (12), **Вероніка** (14), **Поліна** (11), **Владислава** (14), **Софія** (23) та **Каріна** (13), а із розряду одиничних - ім'я **Дарія** (11). Загалом ця група нараховує 18 найменувань, зафіксованих 315 разів (30%). Категорія рідкісних імен складається із 50 імен, названих 194 рази (19%). З них 26% нових, раніше не використовуваних імен: **Єва** (6), **Дарина** (4), **Іванна** (2), **Емілія** (3), **Кароліна** (3), **Аміна** (3), **Ніка** (3), **Мирослава** (6), **Юліанна** (2), **Віталіна** (3), **Кіра** (7), **Віолетта** (5) - від італ. violetta - «фіалка» (поширилося під впливом опери Джузеппе Верді «Травіата») [2, с. 125], **Анна-Марія** (2). Із рангу популярних імен сюди перейшли імена **Людмила** (7), **Інна** (2), **Оксана** (4), **Альона** (3), **Наталя** (4), **Яна** (7), **Крістіна** (7), а із одиничних - **Інна** (2), **Ельвіра** (3), **Інеса** (2), **Юліана** (2), **Еліна** (2), **Аріна** (4), **Глорія** (2), **Кристина** (3), **Лоліта** (3) та **Лада** (2). У цей період значно розширилося коло **одиничних імен** (49 найменувань - 5%). Іменник одиничних імен даного вікового зрізу поповнили нові імена: **Меліса**, **Ея-Анастасія**, **Руза-ліна**, **Орина**, **Ділфуза**, **Вілена**, **Ветта**, **Соф'я**, **Вірсавія**, **Есфірь**, **Елеонора**, **Ая**, **Каміла**, **Ассоль** - в СРСР з'явилося після публікації роману Олександра Гріна «Алые паруса», **Даніліна**, **Амеліна**, **Гретта**, **Тіна**, **Роза**, **Суніта**, **Аріана**, **Ангелліка**, **Мілана**, **Ульяна**, італійське ім'я **Біанка**, **Таїсія**, **Павліна**, **Ельміра**, **Дінара**.

Отже, за період з 1961 по 2010 роки народилося 5738 дівчаток, яким було надано 190 імен.

У різні періоди зафіксована різна кількість імен:

- 1) з 1961 по 1970 роки - 64 імені, з яких 10 імен - найуживаніші, 5 - популярні, 25 - рідкісні, 24 - одиничні;
- 2) з 1971 по 1980 роки - 74 імені, з яких 10 - найуживаніші, 12 - популярні, 29 - рідкісні, 23- одиничні;
- 3) з 1981 по 1990 роки - 90 імен, з яких 10 імен - найуживаніші, 18 - популярні, 32- рідкісні, 30 - одиничні;
- 4) з 1991 по 2000 роки - 92 імені, з яких 10 імен - найуживаніші, 18 - популярні, 35- рідкісні, 29- одиничні;
- 5) з 2001 по 2010 роки - 127 імен, з яких 10 імен - найуживаніші, 18 - популярні, 50 - рідкісні, 49 - одиничні.

Із загальної кількості 19 антропонімів є фонетичними варіантами інших імен: **Наталія** (від **Наталя**), **Таїса** і **Таїсія** (від **Таїсія**), **Алеся** (від **Олеся**), **Аксана** (від **Оксана**), **Янна** (від **Яна**), **Дарія** (від **Дар'я**), **Анна** (від **Ганна**), **Крістіна** і **Кристина** (від **Христина**), **Каріна** (від **Карина**), **Соф'я** (від **Софія**), **Юліанна** (від **Юліана**), **Ангелліка** (від **Анжеліка**), **Ульяна** (від **Уляна**). Різновидами імен є також ім'я **Наташа** (від **Наталя**) та **Альонка** (від **Альона**). У якості скороченого варіанту імені **Вероніка** було зафіксоване ім'я **Ніка** та **Ріта** - від **Маргарита**.

У розряді першої десятки за 5 вікових зрізів перебувало 22 імені: **Олена**, **Наталія**, **Тетяна**, **Світлана**, **Лариса**, **Людмила**, **Ірина**, **Ольга**, **Інна**, **Оксана**, **Наталя**, **Юлія**, **Катерина**, **Ганна**, **Вікторія**, **Анна**, **Анастасія**, **Валерія**, **Дар'я**, **Олександра**, **Єлизавета** та **Діана**. Протягом 4 вікових зрізів (1961-2000 рр.) лише 4 імені не по-

кидало меж десятки: Олена, Тетяна, Ольга та Ірина. В останньому періоді склад десятки найпопулярніших імен повністю оновився.

До групи популярних імен у першому періоді належить 5 імен: Галина, Валентина, Любов, Алла, Анжела. Антропоніми Валентина, Любов та Алла послаблюють свої позиції та в останньому періоді переходять до розряду рідкісних, а імена Галина та Анжела - до одиничних імен.

Рідкісні імена першого зрізу нараховують 25 імен: Ніна, Віра, Тамара, Елла, Ганна, Надія, Євгенія, Іраїда, Марія, Вікторія, Лідія, Катерина, Раїса, Маргарита, Марина, Майя, Лілія, Жанна, Антоніна, Альона, Наталя, Неля, Юлія, Валерія та Анжеліка. Оними Надія, Євгенія, Лілія, Альона, Наталя та Анжеліка не втрачають своєї стабільності і в останньому зрізі теж відносяться до розряду рідкісних; 7 імен піднялися на вищий щабель: 3 - перейшли до розряду популярних імен (Марія, Маргарита, Марина) та 4 - до першої десятки (Вікторія, Катерина, Юлія, Валерія); імена Віра, Тамара, Елла, Еанна, Лідія та Раїса опинилися у категорії одиничних імен, а 6 імен зовсім зникло з ужитку - імена Ніна, Іраїда, Майя, Жанна, Антоніна та Неля.

Лідером за кількістю використання для усіх періодів є ім'я Олена (465). До імен, що охопили найбільшу кількість носіїв відносяться також імена Тетяна (421), Наталія (320), Ірина (312), Ольга (300), Світлана (264), Юлія (239), Анастасія (209), Вікторія (192), Катерина (190), Оксана (179), Людмила (167), Еанна (155), Наталя (152), Інна (122).

Помітно посилили свої позиції протягом усіх періодів такі імена: Вікторія (I зріз - рідкісне; II, III - популярне; IV, V - найуживаніше), Катерина (I зріз - рідкісне; II - популярне; III, IV, V - найуживаніше), Діана (I, II зрізи - одиничне; III - рідкісне; IV - популярне; V - найуживаніше), Юлія (I зріз - рідкісне; II - популярне; III, IV, V - найуживаніше), Валерія (I, II, III зрізи - рідкісне; IV - популярне; V - найуживаніше), Єлизавета (I зріз - не зафіксоване; II - одиничне; III - рідкісне; IV - популярне; V - найуживаніше), Олександра (I зріз - не зафіксоване; II - одиничне; III - рідкісне; IV - популярне; V - найуживаніше). А до імен, що, навпаки, послабили свої позиції належать такі імена: Калина (I, II зрізи - популярне; III,

IV - рідкісне; V - одиничне), Людмила (I, II зрізи - найуживаніше; III, IV - популярне;

V - рідкісне), Лариса (I зріз - найуживаніше; II, III - популярне; IV - рідкісне; V - зникло з ужитку), Інна (I, II зрізи - найуживаніше; III, IV - популярне;

VI - рідкісне), Оксана (I, II зрізи - найуживаніше; III, IV - популярне; V - рідкісне).

Спільними для усіх зрізів є імена Олена, Калина, Тетяна, Наталія, Валентина, Світлана, Віра, Ольга, Людмила, Любов, Інна, Еанна, Надія, Римма, Ірина, Євгенія, Алла, Марія, Вікторія, Лідія, Катерина, Маргарита, Марина, Оксана, Лілія, Вероніка, Ліна, Альона, Наталя, Діана, Юлія, Валерія і Таїсія.

Отже, кожний віковий зріз має свій неповторний набір антропоніміє. Імена, зафіксовані нами, протягом 50 років то зникали з ужитку, то з'являлись, то посилювали свої позиції, то послаблювали, оскільки оновлення особового іменника зумовлене вподобанням кожної людини, впливом моди, релігії, родинних традицій.

Література

1. Бондалетов В. Д. Русская ономастика / В. Д. Бондалетов. - М.: Просвещение, 1983. - 224 с.
2. Скрипник Л. Г. Власні імена людей: словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська. - [3-тє вид., випр.]. - К.: Наукова думка, 2005. - 334 с.
3. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. - М.: Наука, 1973. - 366 с.